זהבית שעירה – מין נדיר נצפה בהשתלמות כלנית בשומרון

יואב רמון – lordrandom12@hotmail.com

התצפית: 30.3.2017
פרסום: 4.4.2017

==========

בהשתלמות כלנית האחרונה (30.03.2017) שהתקיימה בשיאה של הפריחה האביבית בשומרון, נעשה חתך בשומרון ממערב למזרח. בערוץ הרחב של ואדי ג'אלוד בין אחיה לאש-קודש, המעובד בצורה מסורתית, מצאנו מספר מינים מעניינים וביניהם מין של **זהבית** שעדיין הייתה בפריחה וזוהתה בשטח על ידי אבי שמידע כ**זהבית שעירה** *Gagea villosa* (מקודם נקראה **ז. השדות**). לאחר מכן ערכתי בדיקה מדוקדקת של הגדרת המין בהשוואה לעבודת המאסטר של אמוץ דפני (דפני וחן, 1970) ובהשוואה לסימנים בפלורה פלסטינה ובמגדיר (פינברון ודנין, 1998). ואכן התברר כי זוהי **זהבית שעירה** זן אופייני. **זהבית שעירה** זן אופייני, נקראה בעבר ומופיעה במגדיר של זהרי (1989) כ**זהבית השדות**[1]. מין זה נמנה על קבוצה של מינים נדירים במיוחד הנמצאים בשולי שדות חקלאיים באדמות טרה-רוסה עמוקות. יחד איתה ניתן למנות מינים כמו **סגולית הכלאיים, שום הגלגל, מרווה סורית** ועוד. מינים אלה נמצאים בתהליך הכחדה מואץ עקב מעבר לשיטות גידול פחות מסורתיות כמו חריש עמוק וריסוס כמו גם עקב לחצי בנייה בבתי הגידול הטבעיים שלהם.

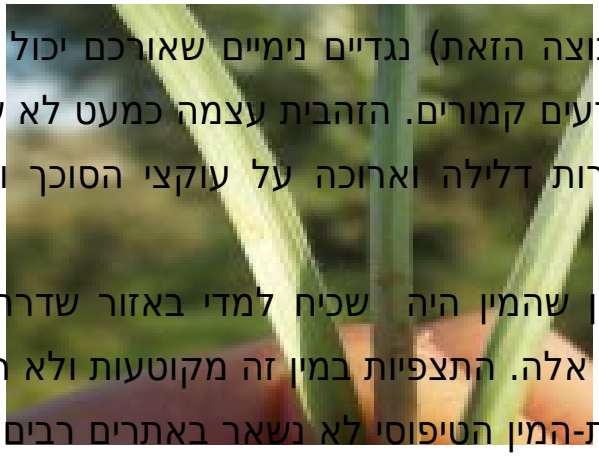

זהבית שעירה. צילם: יואב רמון ©
מימין – מראה כללי, הגבעול המרכזי באורך 5-10 סנטימטר ואחרי מתפצל ה"סוכך" מסביבו חפים הארוכים מעוקצי הפריחה.
במרכז – פרח. שעירות דלילה על העוקצים והתפרחת דמויית סוכך
משמאל – העלים אינם נבובים, הם ארוכים ושפתם ריסנית
להגדלה – לחצו על התמונות

זהבית שעירה. צילם: יואב רמון ©
מימין – לפקעת "גרב" קצרה ושני העלים נגדיים היוצאים ישירות מהבצל
משמאל – הזרעים קמורים בצורה בולטת
להגדלה – לחצו על התמונות

את ה**זהבית** ה**שעירה** ניתן לזהות בשטח על ידי כך שהגבעול המרכזי מתפצל לאחר כ-5-10 סנטימטרים מעל פני האדמה. העוקצים היוצאים מהתפצלות זאת נותנים ל**זהבית** ה**שעירה** בשיא הפריחה מראה של סוכך בעל (5)10-15 פרחים שאליהם מתלווים שני חפים המתרחבים בבסיסם ואורכם כאורך התפרחת או ארוכים ממנה. ישירות מהבצל עולים שני עלים (סימן חשוב להגדרת מינים מהקבוצה הזאת) נגדיים נימיים שאורכם יכול להגיע ל-20-30 סנטימטרים. הפרי הלקט ובתוכו זרעים קמורים. הזהבית עצמה כמעט לא שעירה מלבד שערות ריסניות בקצות העלים ושעירות דלילה וארוכה על עוקצי הסוכך ובצידם החיצוני של עלי וצינור הכותרת.[2]

בספר האדום (שמידע ופולק, 2007) מצויין שהמין היה שכיח למדי באזור שדרת ההר והגליל העליון אך נכחד ככל הנראה בגלילות אלה. התצפיות במין זה מקוטעות ולא רציפות לאורך 40 השנים האחרונות וככל הנראה תת-המין הטיפוסי לא נשאר באתרים רבים בארץ

והוא שרוי בסכנת הכחדה חמורה. מלבד בשומרון הוא נמצא גם בגולן וכנראה גם בגליל העליון ובגליל התחתון ובכל הגלילות האלה הוא שרוי בסכנת הכחדה חמורה.
הפרטים פורחים בסביבות פברואר-מרץ והפרט שנראה בהשתלמות היה בודד ונשא פרח אחרון לאחר ששאר הפרחים כבר הפכו להלקטים ירוקים. בשל העובדה שהוא פורח בעונה אטרקטיבית יחסית יש יכולת לאסוף מידע רציף על התפוצה של מין זה היכול לתת תמונת מצב כללית על המינים הנדירים הגדלים בשולי שדות חקלאיים.

הצמח נמצא בשדה על ידי **הילה גיל** ממכון דש"א.

ספרות:

דפני א 1970 מחקר ביוסיסטמטי בסוג זהבית בישראל ובאזורים הסמוכים. עבודת מאסטר בהנחית פרופ' קלרה חן, האוניברסיטה העברית, ירושלים.

זהרי מ 1989 מגדיר חדש לצמחי ישראל – מהדורה שניה מורחבת. הוצאת עם עובד.

שמידע א ופולק ג 2007 הספר האדום – צמחים בסכנת הכחדה בישראל, כרך א'. רשות הטבע והגנים.

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

————————————————————————————————

Heyn CC and Dafni A 1971 Studies in the genus *Gagea* (Liliaceae) species in Israel and Neighbouring areas. I. The Platyspermous species. Israel Journal of Botany 20: 214-233.

Heyn CC and Dafni A 1977 Studies in the genus *Gagea* (Liliaceae) species in Israel and Neighbouring areas. II. The non- Platyspermous species. Israel Journal of Botany 26: 147-159.

<u>הערות</u>

[1] שמה הקודם של **זהבית שעירה** – **זהבית השדות** מתאים ביותר לבית-הגידול של המין.

ויש להצטער על החלפת השם, אשר יש בו לדעתנו יותר מהשלילה על החיוב.

[2] בעבודותיהם של חן ודפני (Heyn and Dafni 1971, 1977) אוחדה **זהבית החרמון** עם **זהבית השדות** וניתן לשניהם השם העברי **זהבית שעירה** אשר לה שני זנים: זן אופייני הגדל בישראל ובאירופה הדרומית באדמות כבדות מוצפות חלקית בחורף, וזן חרמוני הגדל ביער ההררי ובחגורה הטרגקנטית בחרמון. לדעת מערכת כלנית (אבי שמידע) עדיף להשאיר את שני הטקסונים כשני מינים עצמאיים וזאת בעיקר מכיוון שאוכלוסיות בהן יש מעברים בין שני הטקסונים מוגבלות לרצועה גיאוגרפית צרה ואינן נפוצות באזורים גיאוגרפיים נרחבים.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: רמון י 2017 זהבית שעירה Gagea villosa – מין נדיר נצפה בהשתלמות כלנית בשומרון, חדשות בוטניות, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

זהבית שעירה Gagea villosa – מין נדיר נצפה בהשתלמות כלנית בשומרון